

Oktatással az antiszemitizmus ellen. Útmutató szakpolitikai döntéshozóknak. Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (rövid változat)

Az antiszemitizmus meghatározása

A zsidógyűlölet különböző formái régtől fogva mérgezik a társadalmakat. Ez a gyűlölet a történelem során vallási, faji-biológiai és politikai köntösben egyaránt megjelent. Az antiszemitizmus ma is olyan előítélet, amelynek hatása a zsidókkal szembeni ellenséges magatartás, emberhez méltatlan bánásmód, vagy kirekesztés. Az előítéletes viszonyulás lehet egyéni és kulturális, megnyilvánulhat kifejezésekben vagy tettekben. Szélsőséges formái a hátrányos megkülönböztetés, a zsidók elleni politikai mozgósítás és a kollektív vagy állami erőszak.

Az antiszemita ideológiák szerint a zsidó kétszínű, összeesküvő, és korlátlan hatalommal rendelkezik, valamint mindannak szimbóluma, ami elutasítandó. Az antiszemitizmus minden esetben régen megfogalmazott vádakra gyökerezik, amelyek eredete a középkori vallási szövegben népszerűsített toposzokig nyúlik vissza. E vádak szerint a zsidók alattomosak, nem megérdemelten gazdagok, erkölcstelenek, összeesküvők és ellenségesek más közösségekkel.

Az antiszemitizmus régóta kutatott jelenség. Eredetéről, okairól, természetéről, hatóköréről és időbeli kiterjedéséről máig vitatkoznak tudósok, pedagógusok és a közéleti diskurzus résztvevői. Egyedi jelenségről van-e szó, vagy egy tágabb fogalom – például a rasszizmus vagy a xenofóbia – egyik megnyilvánulásáról? Vajon az idők kezdete óta fennálló problémáról vagy a modernitás egyik jellemző vonásáról beszélünk? Minek érdemes leginkább tekinteni az antiszemitizmust: attitűdnek, ideológiának, patológiának vagy valami olyannak, ami cselekvésekben nyilvánul meg?

Az antiszemitizmus kifejezés - etimológiája hiába sejteti ezt - nem a sémi nyelveket beszélők ellen irányuló gyűlöletre utal. A kifejezés kizárólag a zsidók gyűlöletére, a gyűlöletet fenntartó ideológiákra, valamint a gyűlöletből fakadó tettekre vonatkozik.

A zsidó emberek különböző kultúrákban és más-más korszakokban is szembesültek hátrányos megkülönböztetéssel és/vagy ellenségességgel, az viszont nem egyértelmű, hogy mindezen megnyilvánulásoknak ugyanaz lenne az eredete.

Arról is vita folyik, hogy a zsidókkal kapcsolatos jelenkori negatív attitűdök „új antiszemitizmusnak” tekintendők-e, vagy csak a régi előítéletek kortárs formái. Az új és jelenkori antiszemitizmus körébe sorolhatók a közel-keleti helyzetről szóló viták kontextusában előforduló

antiszemita megnyilvánulások, valamint az antiszemitizmus holokausztot követően megjelenő formái is, például a holokauszttagadás és -relativizálás.

Az antiszemitizmus hatóköre

Az antiszemitizmus globális jelenség, ráadásul olyan országokat is érint világszerte, ahol a zsidók immár nem alkotnak – vagy sohasem alkottak – jelentős kisebbséget. Gyakran a globálisan – különösen az interneten – terjedő szélsőséges ideológiák tartozékaként jelenik meg, ennél fogva egyszerre jelent globális és helyi szintű fenyegetést.

Az antiszemitizmus – az adott zsidó közösség nagyságától függetlenül – mindegyik társadalomban jelen van különböző mértékben, egyúttal pedig indikátora tágabb társadalmi problémáknak. Az antiszemita zaklatás, erőszak és diszkrimináció célpontjai a zsidók, illetve mindenki, akit az adott társadalomban, illetve az interneten, közösségi médiában zsidónak tartanak. A zsidó intézmények – például zsinagógák, iskolák és temetők – szintén célpontjai az erőszaknak és a vandalizmusnak. Mindemellett, az utóbbi években a zsidónak tartott személyekre, közösségekre és ingatlanokra, valamint a zsidó közösséggel valamilyen módon kapcsolatba hozott vagyontárgyakra időnként úgy tekintenek, mint Izrael Állam és az izraeli politika szimbólumaira. Ez az újraértelmezés vezet oda, hogy gyakran ezek is antiszemita jellegű támadások, illetve diszkrimináció célpontjaivá válnak. Az antiszemita indítékú gyűlölet-bűncselekmények és fenyegetések nemcsak az adott támadások elszenvedőit érintik, hanem tartósan negatív hatással vannak általában a zsidó emberek és közösségek mindennapi életére és emberi jogaira is.

Az antiszemitizmus jellemzői

Az antiszemita előítélet gyakorta egymásnak ellentmondó állításokban fejeződik ki. Például a zsidókat egyszerre vádolják gyökértelen kozmopolitizmussal és szűklátókörű közösségi összetartással vagy nacionalizmussal. Ugyancsak egymást kölcsönösen kizáró diszkurzív elemek kerülnek egymás mellé, amikor a zsidókat egyszerre korlátlanul hatalmasként és alacsonyabb rendűként is ábrázolják.

A hagyományos antiszemita sztereotípiák a zsidóellenes támadásokban a tanúsított magatartás indítékaként vagy kísérőjelenségeként jelennek meg. Ilyenek azok a feltételezések, hogy „a zsidók” gazdagok és kapzsik, hogy világalomra törnek, vagy hogy „a zsidók” ölték meg Jézus Krisztust. Az antiszemita rágalmak gyakran jelennek meg összeesküvés-elméletekre alapozódó világnézetekben. Például a bal- és jobboldali politikai nézeteket vallók között egyaránt vannak olyanok, akik azt vallják, hogy a zsidók tervelték ki a 2001. szeptember 11-i terrortámadást az Egyesült Államokban. Az utóbbi

időkből új összeesküvés-elméletek is megjelentek, amelyek hamisan állítják, hogy a zsidók szerepet játszottak az európai menekültválságban.

Összeesküvés-elméletek

Az összeesküvés-elméletek a negatív történéseket úgy magyarázzák, mintha azok egy kicsiny, ám nagy hatalommal bíró csoport tevékenységének eredményeként következtek volna be, amelynek tagjai egy gonosz terv végrehajtására szövetkeztek. Azok, akik ilyen magyarázatokat gyártanak és terjesztenek, a legtöbb ember által elfogadott, bevett narratívákat általában elutasítják, esetleg magukat a hivatalos narratívák létét is az összeesküvés bizonyítékaiként állítják be. Az összeesküvés-elméletek a társadalmi intézményekkel és folyamatokkal szembeni bizalmatlanságra építenek, és – főként általános társadalmi elégedetlenség idején – gyakran támadják a negatív sztereotípiákkal övezett csoportokat, például a zsidókat.

A zsidók gyakran váltak a történelem során összeesküvés-elméletek célpontjaivá. Több olyan összeesküvés-elmélet létezik, amelyben „a zsidókat” vagy „a cionistákat” nagy hatalommal bíró, globális cselszövőként jelenítik meg, akik gonosz célok érdekében manipulálják a kormányokat, a médiát, a bankokat, a szórakoztatóipart és más intézményeket.

Sok összeesküvés-elméletre gyakorolt jelentős hatást a „Cion bölcseinek jegyzőkönyvei” című antiszemita pamflet, amelyet a 20. század elején széles körben terjesztettek. Habár többszörösen bizonyítást nyert, hogy az írományban foglalt „jegyzőkönyvek”, amelyek a zsidók világhuralmi tervét hivatottak dokumentálni, hamisítványok, mégis máig akadnak, akik hisznek abban, hogy a szöveg autentikus és igaz.

A II. világháború alatt a náciok a zsidók elpusztítását célzó népiertást részben a zsidók feltételezett hatalmával látták igazolhatónak. A globális zsidó összeesküvés mítosza visszhangzik azokban a kortárs vélekedésekben is, amelyek nehezményezik a zsidóknak a társadalmi és gazdasági élet különféle területein vélelmezett felülreprezentáltságát és a társadalom intézményeire gyakorolt befolyását. De ez a mítosz felismerhető azokban a vádakban is, melyek szerint a zsidó nép lenne felelős minden háborúért és gyakorlatilag minden katasztrófáért, például a Perzsa/Arab-öbölben lezajlott háborúkért vagy az erőszakot alkalmazó szélsőséges csoportok előretöréséért a Közel-Keleten. Az elmúlt években, az internet révén, az összeesküvés-elméletek – így az antiszemita összeesküvés-elméletek is – könnyebben hozzáférhetővé váltak, ezért elfogadhatóbbnak tűnnek. Megannyi weboldal és közösségimédia-profil terjeszti őket, melyek platformot biztosítanak a holokauszttagadás terjedésének is.

Jelenkori változatok

A holokauszt tagadása és torzítása

A holokauszttagadás az antiszemitizmus egyik radikális formája. A holokauszttagadás áltudományos kétségbevonása annak a történészek által megalapozott ismeretanyagnak, amely a II. világháború alatti nemzetiszocialista népiirtásra vonatkozik. A holokauszttagadás mélyen sérti a holokauszt áldozatainak emlékét, illetve az áldozatok családtagjait és leszármazottjait; ezen túl ellehetetleníti, hogy a többség szembenézzon ezzel a traumával, vagyis, hogy kialakuljon egy történelmét ismerő, emlékezetre képes, egészséges társadalom.

Másodlagos antiszemitizmus

A holokauszttal való szembenézés folyamata néhány országban az úgynevezett „másodlagos antiszemitizmus” megjelenéséhez vezetett: a társadalomban a zsidó túlélők és leszármazottjaik pusztája jelenléte a többségből zavart, büntudatot, és ellenérzést válthat ki, mivel a holokausztra emlékezteti őket. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége szerint a másodlagos antiszemitizmus tükrözi a II. világháború után végbement társadalmi változásokat. A háború után ugyanis megváltozott a helyzet az antiszemitizmus nyilvános kifejezését illetően. A nyíltan antiszemita megnyilvánulásokat elkezdtek társadalmilag elfogadhatatlannak tekinteni, szankcionálni, kiszorítani. Ez a társadalom peremterületeire szorult, átalakult antiszemitizmus az, amit „másodlagos antiszemitizmusként” ismerünk. A másodlagos antiszemitizmus egyik tipikus – régebbi, és egyértelműen antiszemita sztereotípiákból merítkező – állítása például az, hogy „a zsidók” a németeket vagy az osztrákokat a második világháborúval kapcsolatos büntudatuk kihasználása révén manipulálják.

A másodlagos antiszemitizmus különböző fajtáiban közös az, ahogyan képviselőik a holokauszthoz viszonyulnak, és ahogyan ezen keresztül közvetetten fejezik ki antiszemita érzületeiket. Az antiszemitizmus megnyilvánulhat például a holokauszt tagadásában vagy trivializálásában.

A közel-keleti helyzet mint az antiszemita tettek igazolása

A miniszterek tanácsának 2014-es bázeli ülésén az EBESZ tagállamai egyhangúlag kinyilvánították, hogy a nemzetközi fejlemények – például a Közel-Keletet érintőek – sohasem igazolhatják az antiszemitizmust. Mindazonáltal, a közel-keleti helyzetet még mindig felhasználják antiszemita kijelentések igazolásaként. Ilyen incidensekre nagyobb valószínűséggel kerül sor olyankor,

amikor a térségben fokozódnak a feszültségek. Az Egyesült Nemzetek főtitkára, António Guterres 2017 augusztusában ezzel kapcsolatban kijelentette: „az Izrael Állam megsemmisítésére irányuló szándék [...] a modernkori antiszemitizmus elfogadhatatlan formája”.

A pedagógusoknak is látniuk kell, hogy Izrael nemzetközi bírálata esetenként antiszemita motiváltságú, és a bírálók a cionizmust, vagy az izraeli-palesztin konfliktust antiszemita szűrőn keresztül láttatják. Az Izrael ellenes megnyilvánulásokat gyakran antiszemita jelmondatok, fenyegetések, időnként pedig fizikai támadások kísérik világszerte.

Antiszemitizmusra utal, ha zsidó személyeket vagy a zsidókat kollektíven felelőssé teszik a közel-keleti helyzetért, vagy kirekesztik őket pusztán zsidó identitásuk miatt. Az ilyen jellegű antiszemita megnyilvánulásoknak az interneten terjesztett antiszemita propaganda az egyik fő forrása.

Az antiszemitizmus online megjelenési formái

A közösségi média felületei a zsidók zaklatásának, a hamis információk vagy gyűlölet terjesztésének alapvető csatornáivá váltak. Fontos szerepet játszanak az összeesküvés-elméletek terjesztésében, ami megnehezíti az emberi jogok és a demokratikus értékek fenntartására irányuló erőfeszítéseket. 2017-ben a Simon Wiesenthal Központ által évente kiadott „Digital Terrorism and Hate” (Digitális terrorizmus és gyűlölet) című jelentés szerzői huszonnégy antiszemita játékot azonosítottak az interneten, egyúttal felhívták a figyelmet a közösségi média felületein, blogokban, applikációkkal küldött üzenetekben, vitafórumokon, videócsatornákon és más online médiaanyagokban megjelenő antiszemita megnyilvánulásokra és gyűlöletbeszédre. A Zsidó Világkongresszus jelentése hasonló helyzetet tárt fel: 2016-ban naponta ezer antiszemita poszt jelent meg a közösségi médiában. Ezeknek a posztoknak a célpontjai gyakran ismert személyiségek, „celebek”, ami növeli az esélyét annak, hogy a diákok antiszemitizmussal és gyűlöletbeszédrel találkozzanak az online térben. Az antiszemitizmus időnként szimbólumok használata révén jelenik meg a közösségi média felületein, Twitter-üzenetekben, blogokban vagy vitafórumokon.

2016-ban az Európai Bizottság négy jelentős közösségimédia-platformmal együtt magatartási kódexet jelentetett meg a jogellenes online gyűlöletbeszéd leküzdésére. A dokumentum számos kötelezettségvállalást tartalmaz a Facebook, a Twitter, a YouTube és a Microsoft részéről az ilyen tartalmak terjedésének visszaszorítása érdekében. Fontos, hogy lássuk, milyen hatása lesz ennek a dokumentumnak, mennyiben csökkenti az antiszemita gyűlöletbeszéd online megjelenését.

Sztereotípiák tudatosítása - módszertani példák

A sztereotípa emberek bizonyos csoportjairól alkotott túlegyszerűsített kép, az előítélet pedig sztereotípián alapuló negatív érzés vagy attitűd egy embercsoporttal és annak tagjaival szemben. Az emberek gyakran csak nevetnek a sztereotípiákon, és nem tulajdonítanak nekik jelentőséget. A sztereotípiák azonban előítéletek kialakulásához vezethetnek, és veszélyt jelenthetnek a tantermi légkörre is. A „sztereotípiafenyegetés” Clyde Steele meghatározása szerint azt jelenti, hogy valaki „olyan pozíciót foglal el, vagy olyan tevékenységet végez, amelynek következtében identitását negatív módon sztereotipizálhatják”. Amikor egy diák sztereotípiafenyegetésnek van kitéve, akkor a mások negatív elvárásaiból fakadó szorongása növeli benne a kognitív stresszt. Nagyon fontos, hogy a pedagógusok azonosítsák a tanteremben jelen lévő sztereotípiákat, igyekezzenek jelentőségüket csökkenteni, és fejezzék ki, hogy elutasítják őket.

A sztereotípiák történetének feltárása.

A pedagógusok beszélgetést kezdeményezhetnek a sztereotipizálásról, az osztály tagjai pedig példákat oszthatnak meg az általuk látott vagy hallott sztereotípiák köréből. Amikor az osztály azonosít egy sztereotípiát, az a pedagógus számára kínálkozó lehetőség, hogy végigvezesse az osztályt a szóban forgó sztereotípia történetén és eredetén. A pedagógusnak el kell érnie, hogy a diákok megértsék, hogyan alakult ki a sztereotípia; milyen hamis feltételezéseken alapult, és milyen történelmi körülmények között bukkant fel. A folyamat, melynek során a diákok az eredetétől kezdve végigkövetik egy sztereotípia életét, általában a sztereotípia erejének elvesztéséhez vezet, és ezt követően sem a diákok, sem a közösség más tagjai nem fogják használni.

A hatalmi dinamikák szerepének feltárása a sztereotípiákban.

Az emberek úgy vannak megalkotva, hogy másokat különböző kategóriák szerinti csoportokba sorolnak. Ez ahhoz vezet, hogy túlzottan leegyszerűsítik a szóban forgó csoportról alkotott képet. Amikor ez a leegyszerűsített kép elterjed, és elkezd meghatározni a csoportot magát, akkor beszélünk sztereotípiáról, ami esetenként az adott csoporttal szembeni előítélet kialakulásához vezethet. Ahogy terjed a sztereotípia, úgy növekszik az ereje. Ez az érintett csoport hatalmi státusát is csökkentheti, miközben a sztereotípiát terjesztő csoport hatalmát növeli. Ennek megvilágítása céljából a pedagógusok bemutathatják azt a folyamatot, amelynek során a sztereotípiák erősödnek az idő

múlásával, egyúttal felfedhetik a hatalmi dinamika szerepét a sztereotípiákban, valamint azt, hogy mindez hogyan hat az emberi jogok egyéni gyakorlására.

A közös felelősség felismerése a sztereotípiák elutasításában.

A pedagógusoknak ösztönözniük kell a diákokat arra, hogy belássák, nekik is megvan a maguk felelőssége a sztereotípiák felismerésében és lebontásában. Annak során, ahogyan egy-egy ártalmas sztereotípiát azonosítanak, a diákok felismerhetik a saját, személyes előítéleteiket is, amelyekről talán nem is tudták, hogy léteznek bennük és a társadalomban is, és amelyek negatív hatással lehetnek a környezetükben lévő zsidó emberekre, például a zsidó osztálytársaikra.

Gyakorlati példák az antiszemita sztereotípiák megkérdőjelezésére és megelőzésére

A tananyagfejlesztők beépíthetnek a tananyagba olyan kreatív feladatokat és ismeretanyagokat, amelyek révén a diákok megtanulják megkérdőjelezni a sztereotípiákat, illetve amelyek megelőzhetik a sztereotípiák kialakulását.

Gyakorlat típusa	Pedagógusok által alkalmazható gyakorlati példák
Személyes narratívák bemutatása	Osszunk meg olyan személyes narratívákat, amelyek bemutatják: <ul style="list-style-type: none">• a zsidók sokszínűségét; bizonyítva, hogy a zsidók – csakúgy, mint a más háttérű emberek – vallási nézet vagy hitélet szempontjából igen sokfélék, illetve nem vallásosak/nem hívők is lehetnek;• azt, hogy mi a közös a zsidókban és másokban, például kulturális, társadalmi-gazdasági, földrajzi, nyelvi vagy más tulajdonságaik tekintetében;• azt, hogy számos, vallási vagy kulturális értelemben zsidó háttérű ember helyi, országos és/vagy nemzetközi kontextusban pozitív hatást gyakorolt a társadalomra.
A téma beillesztése a történelemórába	• Sokszempontú megközelítést alkalmazva tanítsuk a zsidók történetét mind a helyi, mind a nemzeti, mind pedig a világtörténelem oktatásának keretében, beleértve Izrael állam történetét, valamint az

	<p>izraeli–palesztin viszonyt is.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A történelmet személyessé kell tenni; el kell mondani a zsidó emberek személyes történeteit (hétköznapi embereket és ismerteket egyaránt, például azokat, akik a tudományok, a művészetek vagy a filozófia területén alkottak nagyot). • Át kell gondolni, hogy a különféle, társadalmilag elfogadott sztereotípiáknak milyen hatásuk volt és van jelenleg is a férfiak és nők, bizonyos közösségek és csoportok – például a zsidók – jogaira a történelem különböző időszakaiban és ma. <p>És/vagy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legyen a tanórák témája a holokauszt előtti és utáni antiszemitizmus egészen a jelenkorig (ez nem helyettesíti a nagyon fontos, holokausztról szóló órákat).
--	--

Gyakorlat típusa	Pedagógusok által alkalmazható gyakorlati példák
<p>Példák használata az összeesküvés-elméletek leleplezésére</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A diákok csoportban dolgozva vizsgálják meg a sztereotípiák és/ vagy összeesküvés-elméletek születési körülményeit. • A feladat során a diákok gyűjtsenek példákat annak bemutatására, hogy milyen negatív hatásai vannak az összeesküvés-elméleteknek. • A diákok alkossanak tanulócsoportokat: ez, a közös munka és közös információfeldolgozás révén, közös felelősségérzet kialakulásához vezethet. <p>És/vagy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ösztönözzük a diákokat annak áttekintésére, hogy hogyan változnak a narratívák az idők során; hogy miként válik egy-egy igaz elem – a kontextusból kiragadva – leegyszerűsítő, sztereotipikus nézetté.

A holokauszt oktatása diákoknak

A holokausztoktatás a náci Németország és tetteistársai által a zsidó nép ellen elkövetett népirtás (amit más csoportok üldözése és gyilkolása kísért) megismerését jelenti. Ez sok országban nagy súllyal van jelen az iskolai tananyagban, ami üdvözlendő és fontos fejlemény, ám nem helyettesítheti az antiszemitizmusról való oktatást. Amennyiben az antiszemitizmus témája kizárólag a holokausztoktatás keretében jelenik meg, a diákok arra a következtetésre juthatnak, hogy az antiszemitizmus ma már nem jelent problémát, és esetleg nem is ismerik fel jelenkori formáit. Ezért holokausztról való oktatás során helyes és szükséges az antiszemitizmusról szóló anyagrészek beiktatása, hiszen erre alapvető szükség van annak megértéséhez, hogy mi volt a kontextusa annak, ami Európában ekkor történt: a zsidók hátrányos megkülönböztetésének, kirekesztésének és végül meggyilkolásának. Hasonlóképpen, az antiszemitizmus tanulmányozása során figyelmet kell szentelni a holokausztnak, mint az antiszemitizmus történeti kicsúcsosodásának: az államilag szervezett üldöztetésnek és hatmillió zsidó meggyilkolásának a náci Németország és tetteistársai által.

A holokausztoktatás tudatossá teszi a diákokat a sztereotípiák és az előítéletek kockázataival kapcsolatban, és szembesíti őket az antiszemitizmus lehetséges következményeivel. Rávilágíthat továbbá nehéz erkölcsi dilemmákra, és az egyének döntéseinek következményeire a háborús környezetben, amikor is embercsoportokat diszkriminálnak, illetve üldözik őket. Ha a tanulók megismerik a múltat, az arra indíthatja őket, hogy felemeljék a szavukat és ne maradjanak közömbösek azokban a helyzetekben, amikor ma ér diszkrimináció zsidókat vagy másokat. Jó, ha a pedagógusok arra ösztönzik a diákokat, hogy tanulmányozzák a múltbeli és jelenkori antiszemita propagandát, a múltat a jelennel összevetve. Ám szem előtt kell tartaniuk, hogy a holokausztról való oktatás nem jelent garanciát a jelenkori – más ideológiai nézeteken alapuló és más kontextusokban megnyilvánuló – antiszemitizmus megelőzésére.

Ha a holokausztról tanulnak, az erősíti az emberi jogi elveket a diákokban, valamint kiemelkedően fontos azoknak az erőfeszítéseknek a kontextusában, amelyek általában az emberi jogok előmozdítását és fenntartását célozzák. A holokauszt tanítása és tanulása ugyanis rámutat arra, hogy mennyire törékenyek a társadalmak és azok az intézmények, amelyeknek védelmezniük kellene minden egyén biztonságát és jogait; bemutatja, hogy miként fordíthatók ezek az intézmények a társadalom valamely része ellen; rávilágít az emberi viselkedés minden társadalomban előforduló sajátosságaira, például a bűnbakkeresési hajlamra és benne a félelem szerepére, a csoportnyomás kiváltotta engedelmességre, a kapzsiságra és az indulatokra a társadalmi és politikai viszonyokban; bemutatja az

előítéletek, a diszkrimináció és a dehumanizáció veszélyeit; elmélyíti a szélsőséges ideológiákkal, propagandával és gyűlöletbeszéddel kapcsolatos reflexiókat; és ráirányítja a figyelmet azokra a nemzetközi intézményekre és normákra, amelyeket a II. világháború során elkövetett bűntettekre válaszul alakítottak ki.

A holokauszttagadás és a másodlagos antiszemitizmus megelőzése

A holokauszttagadók világszerte terjesztik propagandájukat. A pedagógusoknak a tanítás során figyelembe kell venniük ezt a jelenséget is. A holokauszt eredményes oktatása képessé teszi a diákokat arra, hogy felismerjék és elutasítsák, ha a történelmi tények tagadásával és torzításával találkoznak. A pedagógusoknak ugyancsak tárgyalniuk kell a propagandaeszközként használt holokauszttagadás mögötti motivációkat. Ennek azért van jelentősége, mert a holokauszttagadók által terjesztett hamis állítások és valótlan információk hihetőnek tűnhetnek a tájékozatlan olvasók számára. Mind a pedagógusok, mind a diákok számára fontos, hogy olyan készségekre tegyenek szert, amelyeknek a segítségével adott esetben pontos válaszokat tudnak megfogalmazni a holokauszttagadó kijelentések cáfolatául. A másodlagos antiszemitizmust általában a nemzeti identitás pozitív megélését gátló bűntudat váltja ki. Kutatási eredmények megmutatják, hogy az áldozatok szenvedéseinek hangsúlyozása sok helyzetben kontraproduktív lehet az együttérző reakciók kiváltása és az előítéletek csökkentése szempontjából. A tanárok úgy csökkenthetik a másodlagos antiszemitizmus kialakulásának kockázatát, ha a holokausztról nem vádló módon tanítanak, ugyanakkor felkészítik a tanulókat arra, hogy aktívan foglalkozzanak a jelenkori antiszemitizmus ügyével.

Az antiszemitizmus kezelése média- és információs műveltség segítségével

Az antiszemitizmus mindenfajta a médián keresztül terjed, sokfajta szocializációs és információmegosztási folyamatba ágyazottan. A média- és információs műveltség („media and information literacy” – MIL) olyan jártasságokból áll, amelyek felkészültté teszik az embereket az információk és médiatartalmak körültekintő használatára és kritikai elemzésére. A pedagógusoknak tehát elő kell segíteniük, hogy a diákok média- és információs műveltséghez jussanak, ami aztán képessé teszi őket az antiszemita reprezentációk, a szélsőséges állítások és az összeesküvés-elméletek felismerésére, valamint a demokratikus értékek védelmére. A média- és információs műveltség elősegíti

a tanulók kritikai gondolkodásának fejlődését, valamint képessé teszi őket arra, hogy ellenálljanak az összeesküvés-elméletek és a szélsőséges propaganda által nyújtott leegyszerűsítő magyarázatoknak.

Az interneten és a közösségi média felületein megjelenő antiszemita tartalmak értelmezését elősegíthetik a média- és információelemzési kompetenciák, amiket érdemes összekapcsolni az interkulturális jártasság fejlesztésével. Fontos:

- a tudatosság növelése az online antiszemitizmus jelenlétével, fenyegetésével és veszélyeivel, valamint az offline világba való átvitelével kapcsolatban;
- annak megértetése a diákokkal, hogy van lehetőségük a cselekvésre, hiszen maguk is befolyást gyakorolhatnak és változást érhetnek el az információk, a média és a technológia szférájában;
- a diákokat rávezetni arra, hogy miként használhatják az internetet pozitív társadalmi cselekvésre; például csatlakozhatnak olyan csoportokhoz, amelyek kiállnak a zsidók és más népek vagy kultúrák mellett, valamint a toleranciát és az egymás iránti tisztelet értékeit hirdetik;
- a különböző média, illetve információs forrásokból összegyűjtött kulturális reprezentációk – például a történelemábrázolás – vizsgálata; a használt illetve a csak latensen megjelenő fogalmak, az illusztrációk, valamint a médiatartalom társadalmi-kulturális kontextusának elemzése;
- az interneten előforduló antiszemitizmusra adható reakciók, a lehetséges cselekvési módok bemutatása, illetve annak elmagyarázása, hogy hogyan lehet a legmegfelelőbb reakciót megválasztani – beleértve a beavatkozástól való tartózkodást is;
- annak megvitatása, hogy miképpen manipulálhatók az információfogyasztók a közösségi médián közzétett üzenetek érzelmi-morális tartalmán keresztül;
- azoknak a készségeknek a kialakítása, amelyek a bizonyítékok mérlegeléséhez, valamint a megbízható, ellenőrizhető kutatási eredményen vagy objektív logikán alapuló információk azonosításához szükségesek, illetve ezek elkülönítéséhez a nem megbízható információktól.
- hogy a diákok képessé váljanak arra, hogy maguk is reflexív módon állítsanak elő információt és médiaüzeneteket, illetve, hogy tudatosan utasítsák el az antiszemitizmust és a gyűlölet más formáit;
- annak felmérése és értékelése, hogy a diákok biztonságosan használják-e az internetet, azaz készségeik és ismereteik hiányosságainak felismerése és kezelése; valamint a közösségi médiára vonatkozó jogszabályi rendelkezések egyszerű nyelvre való átültetése, hogy a diákok megértsék azokat.

Az oktatási környezetben megjelenő antiszemitizmus kezelése

A mégoly erőteljes proaktív intézkedések sem szüntetik meg teljes mértékben az antiszemitizmust, azonban mérsékelhetik megnyilvánulásainak gyakoriságát és súlyosságát. Az intoleranciával, például az antiszemitizmussal összefüggő incidensek kezelésére kialakított szabályok és rutinok lehetővé teszik, hogy az iskola személyzete reagálni tudjon a kialakulóban lévő incidensekre, továbbá biztos támpontként szolgálhatnak a bekövetkezett incidensek kezelését illetően. A jelen fejezet útmutatásokat ad ahhoz, hogy a pedagógusok hogyan reagáljanak az elkerülhetetlen incidensekre, figyelembe véve, hogy ezek súlyosságuk és jellegük tekintetében igen különbözőek lehetnek, illetve, hogy a megfelelő reakcióhoz az adott eset sajátosságait is figyelembe kell venni.

Mindenekelőtt komolyan kell venni a sértettek bejelentéseit, elkerülendő a helyzet rosszabbodását és a másodlagos viktimizációt. Ennek érdekében fontos könnyen hozzáférhető és hatékony bejelentési mechanizmusokat létrehozni, és minél pontosabban elmagyarázni, hogy mi minden tekinthető antiszemitizmusnak. Így, ha bárki abba a helyzetbe kerül, hogy ilyet tapasztal, képes lesz felismeri, és bejelentheti az esetet. Az antiszemita incidensekre, valamint a gyűlölet és előítélet más fajtáival kapcsolatos incidensekre adott komoly reakciót illetően jó gyakorlatnak számítanak az alábbiak.

Azonnali reakció. Haladéktalanul segítséget kell nyújtani: a gyűlölettel és előítélettel kapcsolatos incidensekre adott reakciónak azonnalinak és hatékynak kell lennie, mivel a késedelmes reakció a helyzet súlyosbodásához vezethet. Haladéktalanul meg kell hallgatni a tanúkat, világos és részletes feljegyzéseket kell készíteni a még friss emlékek alapján. Össze kell gyűjteni az összes elérhető bizonyítékot, és gondoskodni kell ezek megfelelő őrzéséről. El kell kerülni azt a feltételezést, hogy a probléma meg fog oldódni önmagától, ugyanis súlyosbodni fog, ha nem orvosolják.

Felvilágosítás és hivatkozás. Fel kell világosítani a sértetteket és a tanúkat arról, hogy milyen lépésekre van lehetőség, és milyenekre nincs. Egyeztetni kell a sértettekkel és a tanúkkal arról, hogy névtelenek kívánnak-e maradni, és felvilágosítást kell nyújtani azzal kapcsolatban, hogy a személyes adataik ismertté válnak-e, amennyiben hivatalos bejelentésre kerül sor. Hivatkozni kell az oktatási intézmény vonatkozó előírásaira (például a zaklatásellenes vagy antidiszkriminációs szabályokra), illetve az ilyen incidensekre vonatkozó szankciókra és következményeikre. Ismertetni kell az összes igénybe vehető eljárást: az iskolai sérelmekre vonatkozó belső eljárásokat, valamint a külső panaszkezelési eljárások mindegyikét (kitérve az esetleges elévülésre, illetve a hivatalos panasztételre vonatkozó határidőkre). Teljes körű és nyílt felvilágosítást kell adni a sértetteknek és a tanúknak a megtorlás ellen nyújtható védelemről, arra az esetre, ha hivatalos bejelentést tesznek, vagy bizonyítékot szolgáltatnak.

Meghallgatás és megerősítés. Biztonságos teret kell létrehozni, ahol a sértettek és a tanúk biztosak lehetnek abban, hogy illetéktelenek nem hallják a beszámolót. Az érintett diákokat figyelmesen meg kell hallgatni, szem előtt tartva azt, hogy egy incidens bejelentése felzaklathatja az áldozatot, továbbá, hogy az incidens során esetleg nemi előítéletek is szerepet játszottak. Bármilyen információt tisztelettel kell kezelni, hiszen a sértettek gyakran attól félnek, hogy nem fognak nekik hinni, és ezért gyakran nem is folyamodnak segítségért.

A történetek gondos rögzítése. Feltétlenül rögzíteni kell, hogy a bejelentést tevő sértett, szemtanú avagy egy tanúnak nem tekinthető személy, aki másod- vagy harmadkézből származó információt közöl; ajánlott, hogy az iskola készítsen és rendszeresítsen erre egy űrlapot. Néha fontos szó szerint rögzíteni a sértettek vagy tanúk által elmondottakat, ha például az illető a meghallgatás során különösen érzékletes kifejezésekkel írja le az incidenst vagy az érzéseit. A pedagógusok, illetve az iskola vezetői – figyelembe véve az incidens súlyosságát – több lehetséges lépést is mérlegelhetnek. Az iskolások esetében bevonhatják a diákok – mind az elkövető, mind a sértett – szüleit vagy gondviselőit. Jóvátételi módokat javasolhatnak, adott esetben fegyelmi büntetést, az elkövetőt megillető tisztességes eljárás biztosítása mellett. Szükség esetén bejelentést tehetnek a rendészeti hatóságoknál. Mérlegelhetik, hogy az incidens esetleg súlyosabb problémára utaló tünet-e – az iskolai környezetben vagy az elkövető körülményeit tekintve –, ami szélesebb körű intézkedést igényelhet. Gondoskodhatnak arról, hogy az iskola összes munkatársa és az összes érintett (a tanárok, a vezetőség, a diákok, a szülők és a gondozók) teljeskörűen tájékozottak legyenek az intézmény etikai kódexét és eljárásrendjét, a szabályok megsértésének következményeit, valamint a panasztételi rendszert illetően az esetleges jövőbeli incidensek megelőzése érdekében. Ha antiszemita incidensre kerül sor, a vezetőknek haladéktalanul és személyesen, erőteljesen fel kell szólalniuk, jelezve az érintett közösségnek és üzenve a közvéleménynek, hogy az antiszemitizmus tűrhetetlen.